

УДК 377(477)

Говоров Євгеній

ORCID 0009-0006-9780-2668

Кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри лісового господарства та агротехнологій,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: govorov584@gmail.com

Шульга Олександр

ORCID 0000-0002-2640-2740

Старший викладач кафедри технологічної освіти та інформатики,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: shulga1794@gmail.com

АНАЛІЗ СТАНУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті проаналізовано стан професійної освіти як системи та окремих її ланок, таких як професійно-технічна, фахова передвища, та розглянуті деякі аспекти сьогодення вищої освіти. Виявлено, що при всіх соціально-економічних викликах та кризових явищах система професійної освіти не тільки зберіглася як така, а продовжує існувати, модернізується і гармонізується з ринком праці. Досліджено, що на сьогоднішній день професійна освіта є ступеневою і характеризується певною тріадою її ланок, а саме: професійно-технічної освіти, фахової передвищої та вищої. В статті проаналізовано діяльність цих ланок та висвітлено позитивні зрушення. Встановлені певні протиріччя як в рамках самостійної діяльності закладів професійної освіти, так і в комунікації їх між собою в контексті єдиної системи. Так, проблемним місцем виявлено систему переходу від фахової передвищої до вищої ланки освіти.

Особливу увагу в статті приділено фаховій передвищій освіти як найбільш новій та сучасній ланці професійної освіти, що повинна поєднати в собі всі кращі якості професійно-технічної та вищої освіти. Достатньо уваги в статті було приділено проблематиці вищої освіти як такої, що, хоч і є найбільш досконалою системою формування повноцінного соціально адаптованого члена суспільства та професіонала, але по своїй суті знаходиться в стані певної невизначеності й інерційності. Висвітлено ставлення учасників освітнього процесу до сучасних реалій вищої освіти, напрямки реформування та покращення її структурних складових.

Також в статті певною мірою проаналізований ринок праці, його сучасний стан, потреби та тенденції, виклики, які виникли за останні роки.

Мета роботи – аналіз стану професійної освіти України, її структурних змін, що відбулися за останні роки, адаптація освіти до сучасних умов економічної та соціальної кризи в державі.

***Методологія.** Систематизація та вивчення наукових публікацій, аналіз наукової та навчальної літератури, інтернет-джерел, розкриття основних дефініцій проблеми, що вивчається, узагальнення та висновки.*

***Наукова новизна** полягає у винайденні протиріч, які утворилися на сучасному етапі існування професійної освіти, що ускладнюють комунікацію її основних ланок та заважають гармонізації з ринком праці.*

***Ключові слова:** професійна освіта, фаховий молодший бакалавр, вища освіта, фахова передвища освіта, здобувачі освіти, професійно-технічна освіта.*

Постановка проблеми дослідження. Перебуваючи в реаліях сьогодення України, насправді важко будувати стратегію розвитку країни на майбутнє, оскільки є дуже багато факторів та викликів, з якими зіштовхнулось українське суспільство останнім часом. Це і військова агресія, важка ситуація в економіці, демографічна криза, міграція та еміграція найбільш активного та працездатного прошарку суспільства – нашої молоді.

Не зважаючи на це, певні перспективи та стратегії розвитку суспільства можна прогнозувати. Як і чим би не скінчилася війна, якими б жахливими не були її наслідки, історично цей процес завжди закінчувався відбудовою та відродженням промисловості, суспільства та країни. І ось тут на перший план виходить фахівець, професіонал своєї справи з високим рівнем підготовки та мотивації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику професійної освіти досліджували: Н. Ничкало, В. Зелений, М. Хоменко, Т. Іщенко, Г. Михайлішин, О. Сороколіта, В. Мороз, С. Мороз, С. Гребінь, В. Радкевич, Л. Комісарова.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В системі освіти України професійна освіта займає на сьогодні ключову ланку і виступає гарантом забезпечення реалізації потреб та викликів сучасного суспільства. Вона повинна відповідати запитам ринку праці в потребі кадрів для економіки і, при цьому, залишатися джерелом гармонійного розвитку особистості здобувача освіти.

Якщо проаналізувати ринок праці станом на до воєнний 2021 рік, то ми можемо побачити, що біля 70% населення було задіяно в сфері послуг, відповідно біля 30% – в сфері виробництва. Така ситуація склалася за рахунок експорту багатьох видів товарів, при цьому наше виробництво в певних сферах (легка промисловість, автомобілебудування) майже припинило своє існування.

На даний момент в країні склалася абсолютно інша реальність. Можна з великою ймовірністю прогнозувати, що цифри статистики будуть змінюватися. Так вже на даний час існує збільшений попит кваліфікованих робітників та спеціалістів на цілий ряд виробництв в різних галузях. Звичайно це певною мірою пов'язане з відтоком населення за межі держави, що спостерігалось останніми роками, але ще й значною мірою – з мобілізацією чоловічого населення. Тому фахівців з різноманітних спеціальностей ринок праці потребуватиме все більше. Також не слід забувати про оборонну сферу виробництва, відбудова якої є стратегічною перспективою країни на майбутні роки. Тому можна зробити закономірний висновок про те, що професійна освіта в державі стане одним із ключових напрямків розвитку.

З професійною освітою останнім часом вже відбулися певні позитивні зміни, та це і не дивно, бо робітничі спеціальності будуть у попиті, як в самій країні, так і за її межами, адже європейська економіка також значною мірою постраждала від подій, які відбуваються та вже відбулися останнім часом.

Навіть президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн в промові перед Європарламентом говорила про підтримку професійної освіти. Зокрема, пані фон дер Ляєн закликала зробити 2023 рік Європейським роком навичок та зосередитися на розвитку професійної освіти і підвищенні кваліфікації фахівців.

Зважаючи на посилену інтеграцію України в ЄС, що спостерігається останнім часом, якщо умови країни не дають можливості створювати повну мережу в національному масштабі, то ця країна має вивчити можливості співробітництва з сусідніми державами для створення загальної мережі або одного чи кількох загальних навчальних закладів [3].

Яким би не був соціально-економічний устрій держави, рівень розвитку її суспільства, ринок праці завжди визначався трьома складовими – робітник, майстер, інженер.

Робітників готують заклади професійної (професійно-технічної) освіти, майстрів – фахової передвищої, а інженерів – вищої освіти [2].

Спробуємо проаналізувати ці напрямки професійної підготовки, що склалися на сьогоднішній день.

Професійно-технічна освіта є важливою складовою української системи освіти, де людина може оволодіти фаховими компетентностями в обраній нею галузі професійної діяльності.

Серед типів таких закладів – професійні училища, ліцеї, центри, навчально-курсіві комбінати тощо.

Важливою перевагою професійної освіти є її універсальність, адаптивність та швидка реакція на запити ринку праці: нині пройти навчання в закладах можуть всі верстви населення, які хочуть підвищити кваліфікацію або змінити професію. Навчання може відбуватися як за повним, так і за скороченим циклом. Тож здобуття професії може тривати від кількох місяців до 3-4 років (для тих, хто одночасно з професією здобуває повну загальну середню освіту).

Держава останнім часом робить певні кроки для підтримки та розвитку професійно-технічної освіти. Так, 19 червня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про професійну (професійно-технічну) освіту», що передбачає внесення змін до діючого законодавства щодо окремих аспектів підготовки кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану та відновлення економіки.

Запропоновані зміни повинні освіжити систему професійної освіти, дозволять наблизити її до сучасного ринку праці. Прогнозується, що новаті сприятимуть зниженню рівня безробіття та забезпечать швидко перекваліфікацію тих, хто втратив роботу.

Також 29 липня 2022 року Президент України ратифікував фінансову угоду «Програму підтримки професійно-технічної освіти в Україні», яка була підписана ще 15 грудня 2021 року між Україною та Європейським інвестиційним банком. Сума в п'ятдесят вісім мільйонів євро повинна бути використана на потреби та реорганізацію профтехосвіти України.

У 2023 році затверджені нові стандарти на 25 робітничих спеціальностей, що мають оновити як загальні, так і ключові компетентності в певних робітничих професіях.

Тобто, підводячи висновки, можна сказати, що професійно-технічна освіта переживає певний ренесанс і до неї прикута увага як держави, так і роботодавців.

Другою ланкою в системі професійної освіти країни є фахова передвища освіта. Вивчимо цю ланку докладніше, оскільки ні професійно-технічна, ні вища освіта не викликає такої дискусії в освітньому середовищі, як дискусія щодо підготовки фахового молодшого бакалавра, і, слід зазначити, вона досить не однозначна, а іноді радикально протилежна. Є послідовні критики цього рівня професійної освіти як окремої освітньої ланки. Висуваються пропозиції щодо об'єднання фахової передвищої освіти з професійно-технічною освітою. Деяка частина суспільства сприймає цей рівень як короткий цикл вищої освіти [2].

Без ґрунтовного аналізу цього питання важко розібратися, що стало причиною таких бурхливих дискусій у суспільстві відносно фахової передвищої освіти. Проведемо певний історичний екскурс та аналіз цього освітнього напрямку.

За Законом України «Про вищу освіту» 2002 року одним з прямих переходів від професійно-технічної освіти до вищої освіти було впровадження навчання за програмою підготовки молодшого спеціаліста.

Закон України «Про вищу освіту» 2014 року ліквідував цей прями зв'язок, увівши обов'язковість сертифіката зовнішнього незалежного оцінювання для вступу до закладу вищої освіти та змінивши освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст» на освітньо-професійний ступінь «фаховий молодший бакалавр» [2].

У 2019 році прийнято Закон України «Про фахову передвищу освіту», який визначив, що завдання фахової передвищої освіти – сформувати у здобувача освітню кваліфікацію та здатність «виконувати спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності» [1].

В подальшому «молодший бакалавр» було виведено з переліку ступенів вищої освіти, замінивши на «фаховий молодший бакалавр», тим самим фактично створивши нову ланку професійної освіти – «фахова передвища освіта».

З 2020 року українські коледжі та технікуми почали надавати фахову передвищу освіту – готувати фахових молодших бакалаврів, при цьому освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст» завершив своє існування.

Законодавчо встановлено три типи закладів фахової передвищої освіти: фаховий коледж; військовий коледж сержантського складу; фаховий коледж із специфічними умовами навчання. Вони мають право надавати середню загальну освіту, готувати фахового молодшого бакалавра та бакалавра. Фаховий коледж – це заклад фахової передвищої освіти або структурний підрозділ ЗВО, іншої юридичної особи, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям фахової передвищої освіти. У фахові коледжі трансформувалась більшість колишніх коледжів і технікумів [4].

Також здобути ступінь фахового молодшого бакалавра можна в закладах професійно-технічної освіти та вищої освіти, якщо ці заклади мають відповідну ліцензію на таку освітню діяльність.

Фахова передвища освіта передбачає різні форми навчання: дистанційне, дуальне, екстернатне, мережеве, навчання на виробництві. Також відсутні вікові обмеження, завдяки чому фахову передвищу освіту можна вважати складовою освіти дорослих.

Сьогодні вже затверджено 68 стандартів фахової передвищої освіти.

Здобуття фахової передвищої освіти спрямоване на формування та розвиток кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній професії, але на більш високому рівні та з підвищеною складністю. Також такий фахівець може надіятися обмеженими управлінськими функціями та залучатися до вирішення не типових завдань, що виникають в процесі професійної діяльності [4].

З вищезазначеного ми бачимо, що фахова передвища освіта – це сучасна, актуальна відповідь на виклики сьогодення, яка включає в себе як елементи професійно-технічної, так і вищої освіти.

Також слушно думкою є те, що модернізація та підтримка державою системи фахової передвищої освіти сприятиме не лише підвищенню якості підготовки фахівців на відповідному освітньо-професійному ступені, а й позитивно відіграє, з одного боку, на ефективності виконання державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою, а з іншого – на якості вищої освіти [5].

Але чому ж у суспільстві існує певне її несприйняття? Тут це питання можна поділити на об'єктивну та суб'єктивну складові.

До суб'єктивних факторів можна віднести, по-перше, певну психологічну інерцію і консерватизм нашого суспільства, адже все нове завжди викликає спочатку не довіру, по-друге, досі існує стереотип, що еталонною є все ж таки вища освіта, і роботодавець буде віддавати перевагу фахівцю, який має диплом закладу вищої освіти, а такими фахівцями перенасичений ринок праці.

До об'єктивних факторів можна віднести певну інерцію з боку держави в нормативно-правовій базі даного рівня освіти. Так, наприклад, методичні рекомендації до написання освітніх програм для фахових молодших бакалаврів були опубліковані лише у другій половині 2022 року, хоча фактично вже з 2020 року заклади передвищої освіти проводили навчання. При цьому освітньо-професійні програми та навчальні плани, за відсутності чітких вимог та браку досвіду, склалися викладачами та методистами закладів передвищої освіти іноді інтуїтивно, з допущенням певних порушень в організації навчального процесу.

Ще одним питанням, що потребує додаткової уваги, є перехід від фахової передвищої освіти до вищої. За статистикою біля 30% здобувачів освіти після отримання диплому фахового молодшого бакалавра продовжують навчання у закладах вищої освіти [2].

Так, на сайті osvita.ua у статті «Вступ до вишу на основі диплому фахового молодшого бакалавра» зазначається, що продовжити навчання для здобуття вищої освіти та отримання ступеня бакалавра, такі студенти можуть за скороченим терміном. Це означає, що після закінчення коледжу чи технікуму з дипломом молодшого спеціаліста або фахового молодшого бакалавра абітурієнти можуть на основі свого диплому вступити на перший курс бакалаврату (перший рівень вищої освіти) у межах ліцензійного обсягу, але навчатись за скороченою програмою – 3 роки, замість 4. За умови вступу на споріднену спеціальність термін навчання для таких студентів може бути скорочений до 2 років.

На практиці ж ми бачимо, що навіть на споріднену спеціальність вищі навчальні заклади продовжують набирати на навчання лише на 2 курс, зараховуючи тільки 60 кредитів, а іноді і на перший курс за повною програмою. Виходить, щоб отримати диплом бакалавра за спорідненою спеціальністю, здобувачу, який прийшов після фахової передвищої освіти, необхідно навчатись у вузі ще 3 роки, а іноді навіть 4. Особливо актуальним та гострим це питання постає, коли здобувач освіти вступає на контрактну форму навчання.

Ще одним фактором стримування фахових молодших бакалаврів до здобуття вищої освіти може стати зовнішнє незалежне тестування або мультипредметний тест, адже зосередившись на професійному навчанні, рівень знань таких студентів із загальноосвітніх предметів може бути досить низьким.

Але, виявивши певні складності та невизначеності фахової передвищої освіти, треба все ж таки визнати і сильні сторони цього освітянського рівня, а саме:

- розгалужена мережа різнопрофільних закладів фахової передвищої освіти, а це 682 коледжі, які ведуть підготовку з 84 спеціальностей;
- потужна внутрішня інфраструктура фахових коледжів;
- історично сформовані регіональні заклади освіти, які виконують роль освітянських, культурно-виховних центрів (зазвичай, 25–35 коледжів в області);
- інтеграція процесів з вищою та професійно-технічною освітою. Значна кількість фахових коледжів є відокремленими структурними підрозділами університетів (386 закладів освіти);
- контингент фахових коледжів на 80% формується з випускників з базовою середньою освітою, що сприяє ранньому профілюванню молоді;
- характеризується високим рівнем практичної підготовки, яка в структурі навчального плану становить близько 50%;
- в освітянському процесі об'єднання загальноосвітньої та фахової підготовки сприяє подальшій профільній інтеграції з вищою освітою;
- у фахових коледжах студенти мають можливість отримати ще декілька робітничих професій, споріднених з основною спеціальністю;
- значною мірою підготовка фахівців відповідає вимогам роботодавців, які мають бажання отримати молодих, практично сформованих фахівців;
- випускник фахової передвищої освіти найшвидше повертає інвестовані кошти в освіту [2].

Яка ж ситуація з вищою освітою? Нагадаємо, вища освіта – це рівень професійної освіти, який спрямований на підготовку фахівців в будь-якій науковій сфері на основі наявної середньої (повної) загальної, середньої професійної або фахової передвищої освіти.

Вища освіта характеризується сукупністю систематизованих компетентностей, способів мислення, професійних, світоглядних і соціальних якостей, морально-етичних цінностей у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої та інших видів професійної освіти.

Діяльність вищої освіти регулюється Законом України «Про вищу освіту» від 28 вересня 2017 року №1556-18. Також кабінетом міністрів України у 2022 році схвалена стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки.

Сучасний аналіз стану вищої освіти безапеляційно говорить про необхідність вдосконалення та модернізації основних складових цього освітянського рівня. Це відчуває все суспільство, і розуміють це державні функціонери.

Сучасні цивілізаційні процеси характеризуються своєю складністю, масштабністю, багатовекторністю та динамічністю, створюють нові виклики для системи підготовки людини до життя. Процес глобалізації посилює конкуренцію системи вищої освіти, зокрема через виникнення нових провайдерів освітніх послуг, збільшення можливостей для трудової та академічної мобільності, поширення транскордонної освіти. Це вимагає від закладів вищої освіти спрямування зусиль на залучення кращих студентів і наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, та спонукає органи державної влади до перегляду національних стратегій розвитку з метою запобігання відставанню в секторі вищої освіти [6].

Не дарма у жовтні 2023 року Кабінет Міністрів України схвалив законопроект, яким вдосконалюються певні аспекти вищої освіти. Щоб розібратися в реаліях сучасної вищої освіти, зрозуміти сучасні виклики, знайти проблемні місця та прогалини в системі, пропонується подивитися на цю систему не з «середини» а із «зовні». Адже хто, як не самі учасники освітнього процесу, які вже отримали вищу освіту, та такі що її здобувають, знають її сильні та слабкі сторони?

Тим цікавішим буде дослідження, яке провела інтернет платформа розвитку кар'єри «Happy Monday». Було проведено анонімне опитування у якому взяли участь 643 особи. Респондентам задавалися питання про наявність вищої освіти, її вплив на працевлаштування й роботу, її переваги та недоліки, а також її актуальність для певних професій. Були отримані наступні результати: переважна більшість респондентів (88,5%) має вищу освіту: диплом бакалавра, спеціаліста чи магістра. 11,5% опитаних не мають вищої освіти: мають або незакінчену вищу, або професійно-технічну, або середню освіту.

Але з тих, хто має вищу освіту, лише 27,24%, тобто менш ніж третина, працюють за спеціальністю. 29,53% працюють частково за спеціальністю, і аж 43,23% працюють взагалі не за тим фахом, який отримали після навчання. На питання «чи знадобився вам диплом про вищу освіту при працевлаштуванні?» більшість відповіла, що показувала роботодавцям свій диплом: у 30,76% опитаних його запитували всі роботодавці, у 40,77% – лише деякі. Водночас менш ніж третині респондентів (28,47%) взагалі не знадобився диплом при працевлаштуванні [7].

На питання про корисність знань, отриманих у виші, для роботи 12,3% опитаних зазначили, що без вищої освіти взагалі б не змогли працювати. 32,16% використовують хоч і не всі, але багато отриманих знань у своїй роботі. Втім, більшість (≈55%) вважає, що отримані знання їм зовсім не знадобилися, знадобилися мінімально чи стали в пригоді хіба корисні зв'язки й досвід студентського життя.

Також цікавим є той факт, що більшості респондентів без вищої освіти її бракувало. З тих респондентів, які не мають вищої освіти, 47,3% взагалі не відчували через це проблем. Водночас більшість (52,7%) опитаних вважає, що в певних моментах вищої освіти їм бракувало. Але є нюанс: лише 12,2% відчували брак саме вищої освіти, тоді як 40,5% бракувало частіше диплому, який можна показати роботодавцям [7].

Крім того 62,2% респондентів без вищої освіти таки планують її отримати, тоді як 31,1% не бачать у цьому необхідності, а 6,8% не мають такої можливості. Лише 12,2% ніяк не компенсували брак вищої освіти, бо не було необхідності. Водночас 87,8% робили це за допомогою практики на роботі, самоосвіти, курсів чи навчальних програм.

Обидві категорії людей – і з вищою освітою, і без неї, вибрали кілька переваг й недоліків вищої освіти із запропонованих, або назвали свої, та загалом визначили, чи є вона зараз важливою.

Серед переваг респонденти насамперед відзначили цікаві та корисні знайомства (67,5%), прокачку важливих софт-навичок (59,7%) і те, що вища освіта дає необхідні теоретичні знання (58,9%). Взагалі не бачать переваг у вищій освіті 3,6% опитуваних. Багато людей назвали цікаві переваги від себе: «Диплом про вищу освіту дещо полегшує мобільність та еміграцію: можна податися на візу кваліфікованого фахівця в деякі країни чи відкрити ФОП за кордоном», «Вища освіта змінює мислення, вчить структурувати роботу, розвиває наполегливість, формує навички пошуку необхідної інформації та рішень». Також навчає вчитися, домовлятися, керувати своїм часом, працювати з великими обсягами інформації, дисциплінує, розвиває стресостійкість, надає якісно краще й більш інтелектуальне середовище спілкування тощо.

Серед недоліків респонденти насамперед відзначили застарілі методики навчання (75%), відсутність достатньої кількості практичної діяльності (74%) та неактуальність і застарілість інформації, що викладається (61,3%) [7].

Взагалі не бачать недоліків у вищій освіті лише 1,4% опитаних. Як і у випадку з перевагами, багато респондентів назвали недоліки від себе: «Мало інтерактивності та мотиваційності, що впливає на засвоєння матеріалу»; «Багато бюрократії, погано продумані програми, застарілі й занадто формальні форми контролю». Ще були названі такі недоліки – корупція, недостатнє фінансування, застаріла матеріально-технічна база, мала кількість предметів на вибір, брак сучасних спеціальностей.

Чи може нам дати це опитування об'єктивне бачення про сучасний стан вищої освіти? Мабуть ні, скоріше це суб'єктивна складова цього питання, але разом з тим, це дає нам широке підґрунтя для змістовного та глибокого аналізу системи вищої освіти, знаходження її слабких ланок, з подальшими практичними діями щодо покращення навчального процесу, більшої привабливості та адаптивності до викликів сьогодення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. При написанні нашої роботи ми дійшли висновку, що при всіх соціально-економічних викликах та кризових явищах система професійної, та загалом і вся освіта, не тільки збереглася як така, а продовжує існувати, модернізується і гармонізується з ринком праці. Професійна освіта є фундаментом та основною рушійною силою економіки держави, та в подальшому буде основним фактором її відновлення.

Ми виявили, що на сьогоднішній день професійна освіта характеризується певною тріадою її ланок, а саме: професійно-технічною освітою, фаховою передвищою та вищою.

Проаналізувавши діяльність цих ланок, ми знайшли як певні позитивні зрушення, так і протиріччя, як в самостійній їх діяльності, так і в комунікації їх між собою в рамках єдиної системи.

Особливу увагу ми приділили фаховій передвищій освіті як найбільш новій та сучасній ланці професійної освіти, що повинна поєднати в собі всі кращі якості професійно-технічної та вищої освіти.

Також достатньо уваги було приділено проблематиці вищої освіти як такої, що хоч і є найбільш досконалою системою формування повноцінного соціально адаптованого члена суспільства та професіонала, але по своїй суті перебуває в стані певної невизначеності й інерційності. Сучасна вища освіта має низку проблем та протиріч, які повинні були вирішені ще вчора, але існують і до тепер, шляхи подолання цих явищ можуть бути перспективними напрямками подальших досліджень.

References

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту». 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення 11.11.2023).
Zakon Ukrainy «Pro fakhovu peredvyschchu osvitu» [Law of Ukraine «On Vocational Pre-Higher Education»] (2019). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
2. Іщенко Т., Хоменко М., Зелений В. Фахова передвища освіта. Гармонізація ринку освітнянських послуг та ринку праці. URL: <https://homenkomp.blogspot.com/2023/01/blog-post.html> (дата звернення 13.11.2023).
Ishchenko, T., Khomenko, M., Zelenyi, V. Fakhova peredvyschcha osvita. Harmonizatsiia rynku osvitiian-skykh posluh ta rynku pratsi [Vocational preliminary higher education. Harmonization of the market of educational services and the labor market]. Retrieved from: <https://homenkomp.blogspot.com/2023/01/blog-post.html>
3. Комісарова Л. О. Перспективи розвитку професійно-технічної освіти в сучасних соціально-економічних умовах. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9521/1/119-122.pdf> (дата звернення 17.11.2023).
Komisarova, L. O. Perspektivy rozvytku profesiino-tekhnichnoi osvity v suchasnykh sotsialno-ekonomichnykh umovakh [Prospects for the development of professional and technical education in modern socio-economic conditions]. Retrieved from: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9521/1/119-122.pdf>
4. Михайлішин Г., Сороколита О. Професійна підготовка фахових молодших бакалаврів: нормативно-правове та організаційне забезпечення. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/15853/1/6678-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19476-1-10-20230317.pdf> (дата звернення 20.11.2023).
Mykhailishyn, H., Sorokolita, O. Profesiina pidhotovka fakhovykh molodshykh bakalavriv: normatyvno-pravove ta orhanizatsiine zabezpechennia [Professional training of professional junior bachelors: regulatory and organizational support]. Retrieved from: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/15853/1/6678-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19476-1-10-20230317.pdf>
5. Мороз В. М., Мороз А. С. Система сучасної фахової передвищої освіти як складова механізму забезпечення якості вищої освіти: державно-управлінський аспект. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2021/16.pdf (дата звернення 21.11.2023).
Moroz, V. M., Moroz, A. S. Systema suchasnoi fakhovoi peredvysshchoi osvity yak skladova mekhanizmu zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: derzhavno-upravlinskyi aspekt [The system of modern professional pre-higher education as a component of the mechanism for ensuring the quality of higher education: the state and administrative aspect]. Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2021/16.pdf
6. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf> (дата звернення 27.11.2023).
Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022-2032]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf>
7. Що не так (або так) із вищою освітою? Платформа з розвитку кар'єри «Happy Monday». URL: <https://happymonday.ua/chy-potribna-vyshcha-osvita-rezultaty-opytuvannia> (дата звернення 27.11.2023).
Shcho ne tak (abo tak) iz vyshchoiu osvitoiu? Platforma z rozvytku kar'ieri «Happy Monday» [What's wrong (or right) with higher education? Career development platform «Happy Monday»]. Retrieved from: <https://happymonday.ua/chy-potribna-vyshcha-osvita-rezultaty-opytuvannia>

Говоров Ye.

ORCID 0009-0006-9780-2668

PhD in Pedagogical Sciences,
senior lecturer at the Department of Forestry and Agricultural Technologies,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: govorov584@gmail.com

Shulga O.

ORCID 0000-0002-2640-2740

Senior lecturer at the Department of Technological Education and Informatics,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: shulga1794@gmail.com

ANALYSIS OF THE STATE OF PROFESSIONAL EDUCATION IN UKRAINE IN TODAY'S CONDITIONS

The article analyzes the state of professional education as a system and its separate links, such as vocational and technical, professional pre-university, and some aspects of today's higher education are considered.

It was revealed that despite all socio-economic challenges and crisis phenomena, the system of vocational education not only remained as such, but continues to exist, modernize and harmonize with the labor market.

It has been studied that today professional education is graduated, and is characterized by a certain triad of its links, namely, vocational and technical education, vocational pre-university and higher education. The article analyzes the activities of these units, highlights their activities and certain positive developments.

Certain contradictions have been established both within the framework of independent activities of professional education institutions and in their communication among themselves in the context of a single system. Thus, the system of transition from vocational pre-university to higher education was identified as a problem area.

Special attention is paid in the article to professional pre-higher education – as the newest and most modern branch of professional education, which should combine all the best qualities of professional and technical and higher education.

Sufficient attention was paid in the article to the problems of higher education, as such, which, although it is the most perfect system of forming a full-fledged socially adapted member of society and a professional, but in its essence is in a state of certain uncertainty and inertia. The relationship of the participants of the educational process to the modern realities of higher education, directions of reform and improvement of its structural components are highlighted.

The article also to some extent analyzes the labor market, its current state, needs and trends, challenges that have arisen in recent years.

***The purpose of the work** is to analyze the state of professional education in Ukraine, its structural changes that have taken place in recent years, the adaptation of education to modern conditions of the economic and social crisis in the country.*

***Methodology.** Systematization and study of scientific publications, analysis of scientific and educational literature, Internet sources, disclosure of the main definitions of the problem under study, generalizations and conclusions.*

***The scientific novelty.** It consists in inventing contradictions that have formed at the current stage of the existence of professional education, which complicate the communication of its main links and interfere with harmonization with the labor market.*

***Key words:** professional education, professional junior bachelor's degree, higher education, professional pre-higher education, education seekers, professional and technical education.*

Стаття надійшла до редакції 25.11.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Ребенок В. М.**